

'เถาวัลย์ป่าแก่งกระจาน'

ความขัดแย้งของการอนุรักษ์ป่าต่างมุม หน้า

เถาวัลย์แก่งกระจาน

ชนวนป่าล่มสลาย?

กลายเป็นประเด็นร้อนที่พาดพิงหนังสือพิมพ์ใหญ่ตั้งแต่เดือนกันยายน 2553 สำหรับเรื่องเถาวัลย์มหาประลัยซึ่งเข้ามาปกคลุมพื้นที่ของป่าแก่งกระจานเกือบ 400,000 ไร่ นำความเดือดร้อนมาสู่ป่าสมบูรณ์แห่งนี้ ซึ่งมีเป้าหมายจะขึ้นทะเบียนเป็นมรดกทางธรรมชาติให้ได้ เนื่องจากมันได้เข้าไปกัดและปกคลุมพื้นที่ป่าเอาไว้หมด ส่งผลให้ต้นไม้แก่จำนวนมากยืนต้นตาย หรือไม้กึ่งที่โค่นลง รวมไปถึงสัตว์ป่าอีกจำนวนไม่น้อยก็กำลังสูญพันธุ์เพราะอิทธิฤทธิ์ของเถาวัลย์มหาประลัยเข้าไปกัดตัดต้นแหล่งอาหาร ไม่ว่าจะเป็นช้าง จะเข้ เขียว ชะนี นกเงือก เสือโคร่ง วัวแดง ฯลฯ

ซึ่งจากรายงานดังกล่าว ได้สร้างกระแสความตื่นตัวให้แก่คนรักธรรมชาติอย่างหนัก เพราะมีการระดมทั้งนักวิชาการ สมาชิกวุฒิสภา นักศึกษา นักเรียนจำนวนมาก เพื่อมาลงเถาวัลย์ออกจากป่าแก่งกระจาน วันที่ 2 หรือป่าสัมปทานเดิมออกให้หมด และที่สำคัญ ล่าสุด รายงานชุดนี้ยังได้รับรางวัลอีกมากมาย จากทั้งสมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และตัวหนังสือพิมพ์ต้นสังกัดว่าเป็นข่าวที่ยอดเยี่ยมอีกทั้งหา

พบว่า ในอีกมุมหนึ่งที่ได้ดูเหมือนจะไม่ได้รับการกล่าวถึงเท่าไรนัก ก็คือกลุ่มชาวบ้านรอบพื้นที่แก่งกระจาน ซึ่งมองว่าเถาวัลย์ก็คือหนึ่งในผลิตผลอย่างหนึ่งของธรรมชาติที่อยู่คู่กับป่าแห่งนี้มานานมากกว่า 30 ปี โดยไม่สร้างปัญหาอะไรเลย ที่สำคัญยังเป็นอาหารสำคัญของสัตว์หลายประเภทด้วยซ้ำ จนนำมาสู่กระบวนการเรียกร้องอย่างหนัก เป็นเหตุให้เรื่องนี้ยังคาราคาซัง และยังไม่เกิดการถางเถาวัลย์อย่างเป็นรูปธรรมจนถึงทุกวันนี้

อย่างไรก็ดี แม้เรื่องนี้จะผ่านมานานหลายเดือน แต่ความแตกต่างทางความคิดก็ยังคงดำรงอยู่นอยู่ และแน่นอนว่าคำถามอย่าง 'เถาวัลย์' คือผู้พิทักษ์หรือฆาตกรก็แน่นอน

[1]

2 กันยายน 2553 คือจุดเริ่มต้นของชนวนความขัดแย้งในครั้งนั้น เมื่อจุฑา ชัยวัฒนะ ลิ้มชิต-อักษร หัวหน้าอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ก็มีดำริจะให้ตัดเถาวัลย์ออกจากป่าแก่งกระจาน กว่า 400,000 ไร่ หลังจากที่เขาพบว่า มีเถาวัลย์เกิดขึ้นมากกว่าปกติ และน่าจะเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของสรรพสิ่งในป่าได้

"เป็นเรื่องผิดปกติก่อน เพราะในป่าที่เป็นพื้นที่สัมปทานเดิมมันมีเถาวัลย์ขึ้นเยอะผิดปกติ คลุมเป็นร่างแห ภาษาชาวบ้านเรียกว่า ป่าดงมด ตอนนั้นมันอายุตั้งแต่ 20-70 ปี ที่เป็นแม่ไม้ (ไม้รุ่นแรก ของป่า) ไคร่ลึ้มมาหมดแล้ว เถาวัลย์คลุมโคนลงมาหมดเลย จะเหลือเพียงไม้รุ่น 2 ที่ไม่มีลักษณะเด่นของไม้ ซึ่งถูกเถาวัลย์ตีคดหักงอ ซึ่งผมเชื่อว่า อนาคตไม่เกินอีก 10 ปี ตรงนั้นจะไม่เหลือป่าที่ไม้ยืนต้นให้เราเห็นแน่นอน"

โดยเถาวัลย์ที่ถือเป็นผู้รุกรานนั้นมีอยู่ 2 ประเภทคือ 'กระดุกแดก' มากถึง 37 เปอร์เซ็นต์ และ 'เถาวัลย์ยาว' อีก 35 เปอร์เซ็นต์ ส่วนอีก 30 เปอร์เซ็นต์ เป็นเถาวัลย์อื่น 18 ชนิด และถึงแม้เถาวัลย์จะเป็นอาหารสำหรับสัตว์ก็ตาม แต่ความจริงอีกข้อที่ปฏิเสธไม่ได้ ก็คือ ทุกวันนี้สัตว์ป่าอย่างกระซัง วัวแดง เก้ง กวาง ช้าง ก็ไม่ได้กินเถาวัลย์อยู่แล้ว เพราะส่วนใหญ่ไปเจริญเติบโตบนที่สูง ซึ่งสัตว์ป่ากินไม่ถึง ดังนั้นเถาวัลย์จึงน่าจะเปรียบเสมือนวัชพืชที่ไร้ประโยชน์และน่าจะถูกกำจัดไป เพื่อไม่ให้มันเป็นอุปสรรคแก่การเจริญเติบโตของพืช

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เกิดขึ้นนี้ ยังไม่มีผลวิจัยใดๆ รองรับว่าเป็นความเชื่อที่ถูกต้อง หัวหน้าอุทยานฯ จึงได้หาความเห็นไปเสนอยังสื่อต่างๆ รวมไปถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยยืนยันว่า 'ยังไม่มีการตัดเถาวัลย์ออกแม้แต่ต้นเดียว'

[2]

แม้ในมุมมองของฝั่งอุทยานฯจะมองว่า การตัดเถาวัลย์เป็นเรื่องจำเป็นที่จะช่วยยืดอายุให้ป่าแห่งนี้ได้

แต่สำหรับผู้ที่คุ้นเคยกับป่าแห่งนี้มานาน อย่าง พริยา สังวรณ ผู้ประสานงานเครือข่ายพิทักษ์รักษาแก่งกระจาน กลับแสดงความเห็นที่แตกต่างออกไป และยืนยันจะคัดค้านในเรื่องนี้อย่างเต็มที่

"เถาวัลย์ไม่ได้เยอะ ถือเป็นจำนวนปกติ แต่ที่ดูเหมือนว่าเยอะ เพราะเดิมทีนี้เป็นป่าสัมปทาน ซึ่งก็เวลาเขาตัดต้นไม้ก็จะตัดเฉพาะต้นใหญ่ พอตัดไปก็จะมีพื้นที่เป็นช่องแฉง ไม้ที่ขึ้นเร็วๆ ก็ขึ้นตามธรรมชาติ กระบวนการเถาวัลย์ก็ขึ้นไปคลุม เพราะฉะนั้นไม่มีหรอกที่ต้นไม้ตัวไหนที่ตายเพราะถูกเถาวัลย์คลุม"

ซึ่งการที่เป็นประเด็นขึ้นมาเช่นนี้ ก็เพราะเวลาที่หัวหน้าอุทยานฯ พาไปดูสถานการณ์ก็จะมักจะเลือกดูแต่จุดที่ทำให้เข้าใจว่า เถาวัลย์นั้นเป็นอันตราย เช่น ต้นไม้ใหญ่ซึ่งอายุมากจนยืนต้นตาย ซึ่งจริงๆ แล้วถือเป็นเหตุการณ์ปกติตามธรรมชาติอยู่แล้ว ซึ่งหากให้สันนิษฐานเหตุผลว่า ทำไปถึงเป็นเช่นนี้ ก็น่าจะเป็นเพราะต้องการจะพัฒนาป่าแก่งกระจานให้เป็นป่าโปร่ง และมีผลต่อการท่องเที่ยวสังเกตได้จากโครงการที่เคยหัวหน้าฯ คนนี้ คัดจะทำ เช่น ในที่ซาฟารี รีสอร์ท หรือผาขนาดใหญ่

"เราคงอยากให้เวลามองเข้าไปในป่า จะได้รู้สึกว่ามันไม่ทึบแล้ว ดูโปร่งไปหมด แล้วสัตว์จะออกมาให้เห็น คือเขาคิดถึงเฉพาะเรื่องเถาวัลย์ เรื่องการท่องเที่ยว เรื่องงบประมาณที่จะได้ คือจริงๆ คุณจะต้องบ้างก็ได้ เหมือนกับช่วยต้นไม้ แต่ไม่ใช่ตัดทีละ 300,000-400,000 ไร่ ซึ่งเรามองว่าไม่มีความจำเป็นเลย ที่จะต้องสูญเสียงบประมาณตรงนั้นไป ถ้าเอาเงินไปให้เจ้าหน้าที่ดูแลลาดตระเวนสัตว์ป่า และเอาไปช่วยให้ชุมชนและสัตว์ป่าอยู่ด้วยกันได้ โดยไม่มีการล่าดีกว่า"

และเมื่อพิจารณาถึงความเป็นไปได้แล้ว โอกาสที่จะตัดเถาวัลย์ให้หมดไป ถือเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ และยังใช้ทั้งงบประมาณ เวลา และกำลังคนจำนวนมากหาศาล ประกอบเมื่อพิจารณาธรรมชาติของเถาวัลย์แล้ว จะพบว่ายิ่งตัดมากเท่าไร ก็จะยิ่งงอกเพิ่มขึ้นมาเท่าเดิม เพราะฉะนั้นการกำจัดมันย่อมไม่มีทางจบสิ้นไปได้

ดังนั้น พริยาจึงยอมรับตามตรงว่า ไม่เข้าใจจริงๆ ว่าเมื่อโครงการนี้ยังไม่เคยมีการศึกษาวิจัยมาก่อนเช่นนี้ ถึงมีการออกมาประโคมข่าวกันใหญ่โตเช่นนี้

"ตอนนั้นมันเกินความจริงไปหมดแล้ว คุณต้องเข้าใจว่า พอมันเป็นป่าสัมปทานเก่า ไม้แบบไม้สัก ไม้มะค่า มันต้องโตช้าอยู่แล้ว แล้วเวลามันขึ้นก็จะถูกเถาวัลย์คลุม ตอนที่เรารู้สึกว่า เถาวัลย์ออก ต้นไม้ก็ไม่ตาย สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นผลประโยชน์สั้นๆ คือต้องการจะตัดต้นไม้แซมไปกับการตัดเถาวัลย์ เพราะมันเป็นป่าสมบูรณ์อยู่แล้ว แต่คุณจะไปตัดเป็นทีราบ แล้วต้นไม้ไม่โตไม่ขึ้น ไปทำเป็นแปลงข้าง (แหล่งให้อาหารช้าง) ซึ่งผิดหลักวิชาการ แล้วตรงเขาจะมีการทิ้งจะไปทำ มันเป็นไปอย่างงมงาย เป็นที่สมบูรณ์ สัตว์ชุมชุม ทั้งช้าง ทั้งกระซัง ทั้งงูจงอาง รู้สึกว่าตัดไป 200 กว่าไร่ เราก็เลยไปยื่นการรณการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติให้มาตรวจสอบ ซึ่งเขาก็บอกว่าไม่ได้ตัดอะไร แต่พอไปเปิดป่าปรากฏว่าต้นไม้ถูกตัดจริงๆ"

[3]

เมื่อแต่ละฝ่าย พยายามจัดข้อมูลและความเชื่อออกมาอย่างเต็มที่ จนนำมาสู่ความขัดแย้งครั้งใหญ่ ทางออกที่ดีที่สุด ก็คือทำวิจัยอย่างจริงจัง ซึ่งทางกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ก็มอบเงิน จำนวน 1 ล้านบาทเพื่อศึกษาเรื่องนี้ภายในระยะเวลา 6 เดือน แต่ดูเหมือนจะไม่ืบหน้าเท่าใดนัก

"เราจัดตั้งแปลงทดลองจุดละ 1 ไร่ ในแต่ละจุดจะมีแปลงทดลอง 3 แบบคือ แปลงถาวรลิ้นห่าน แนนโดยไม่ตัดทิ้ง แปลงถาวรลิ้นห่านแนนและตัดถาวรลิ้นห่านทั้ง กับแปลงถาวรลิ้นห่านปอกหรือปอธรรมชาติ โดยในพื้นที่ที่เราตั้งแปลงทดลองไว้ 3 จุด ตั้งแต่กิโลเมตรที่ 3 จากปากทางเข้าอุทยานจนถึงกิโลเมตรที่ 15 พบว่า ถาวรลิ้นห่านมีปริมาณมากในกิโลเมตรที่ 3 โดยจะมีประมาณสามสิบชนิดที่เป็นปัญหาคือแก้วลิ้นห่าน กระดุก แดก กระดุกบก และสะแล 4 ชนิดนี้เป็นถาวรลิ้นห่านที่มีเนื้อไม้และเจริญเติบโตเร็ว ปกคลุมพื้นที่เป็นสีเขียวเน กว้างขวางทำให้ต้นไม้ยอดหักและตายหลายชนิด นอกนั้นถาวรลิ้นห่านชนิดอื่นๆ มีปริมาณน้อย ไม่รบกวน เยอะ" นี่คือการละเอียดเบื้องต้นที่ ดร.วัฒนา ศักดิ์ชูวงศ์ หัวหน้าโครงการศึกษาวิจัยแก้ไขปัญหาดถาวรลิ้น ห่านสามารถสรุปได้ตอนนั้น เพราะฉะนั้น การระบุสาเหตุของปัญหาคือเป็นเพราะอะไร คงอาศัยการศึกษาใน ระยะยาวอีกที

สอดคล้องกับความเห็นของ ดร.จันทร์เพ็ญ วงษ์ศรีเมือก อาจารย์ประจำหลักสูตรชีววิทยาเชิง อนุรักษ์ มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตกาญจนบุรี ที่อธิบายถึงการมองถาวรลิ้นห่านเป็นผู้รุกราน เพราะฉะนั้น ต้องตัดทิ้งให้หมด ถือเป็นการมองที่เร็วเกินไปหน่อย เพราะการจะลงมืออะไรควรจะศึกษาให้ถี่ เนื่องจาก หากทำไปแล้ว ก็อาจจะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศโดยรวมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และหากมองในแง่ของ คุณประโยชน์ของจริง ถาวรลิ้นห่านก็ถือเป็นพืชที่มีประโยชน์ไม่น้อยในฐานะของอาหารสัตว์ป่าในฤดูแล้ง เพราะ ถาวรลิ้นห่านก็เหมือนพืชทั่วไปที่มีการออกดอกออกผล ขณะเดียวกันก็ยังเป็นอาหาร และที่หลบภัยของ สัตว์ป่าบางชนิด และมีอีกหลายตัวที่สามารถนำไปใช้เป็นยาสมุนไพร เช่น มักกระเทียมโรงก็มีชาวบ้านเอาไป ต้องเหล้ากินแต่ไม่ไปหมด

"มีงานวิจัยในต่างประเทศเขาบอกว่าถาวรลิ้นห่านจะทำปฏิกิริยาธรรมเพื่อจะเอาต้นไม้มาใช้ประโยชน์ ก็ ต้องเอาถาวรลิ้นห่านออก เพราะมันจะไปแย่งอาหารต้นไม้ แต่ในธรรมชาติมันไม่จำเป็น นอกเสียจากว่าจะมีการ ศึกษาแล้วเป็นระยะเวลายาวนาน เป็น 10 ปี 15 ปี เพื่อที่จะรู้ว่าถาวรลิ้นห่านชนิดไหนบ้างที่เป็นโทษ ถึงตรง นั้นก็อาจจะมีการตัดออกไปบ้างบางเปอร์เซ็นต์ แต่ไม่ได้หมายความว่าต้องตัดมันทิ้งไปทั้งหมด ถ้ายังยืนยัน ว่าอยากตัดอยู่ ก็ขอให้มีการศึกษาในเรื่องนี้ในระยะเวลาที่เพียงพอก่อน"

ซึ่งสำหรับกรณีของป่าแก่งกระจานแล้ว ซึ่งถือเป็นปารธรรมชาติที่มีความสมบูรณ์สูง จึงไม่มีความ จำเป็นต้องทำเช่นนั้นแม้แต่น้อย และที่สำคัญปรากฏการณ์เช่นนี้ ดร.วัฒนา ยังบอกว่ายังไม่เคยเห็นใน พื้นที่ป่าแห่งอื่นในประเทศไทยเลย ขณะที่ในต่างประเทศ เคยมีการรายงานในแถบทวีป อเมริกา ทวีปแอฟริกา และในประเทศเม็กซิโกบ้าง

"ผมสันนิษฐานว่า เป็นเพราะป่าแก่งกระจานมีความชื้นสูงกว่าที่อื่น เมื่อความชื้นสูง ต้นไม้ที่ถูกตัดออกไปแล้ว ไม่สามารถโตแทนถาวรลิ้นห่าน ถาวรลิ้นห่านปกคลุมหมด ต้นไม้อื่นโตสู้ไม่ได้ ถาวรลิ้นห่านจึงยึดครองพื้นที่ได้"

อย่างไรก็ตาม ทั้งหมดต้องรอข้อมูลยืนยันอีกครั้งจากสำนักอุทกศาสตร์ว่า ฝนและ ความชื้นมีมากขึ้นหรือลดลงในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการยืนยันว่า ถาวรลิ้นห่านที่ตัดมาแล้วมีงอกไหม้ไหม้ จึงจะรู้ว่าสภาพอากาศหรือโลกร้อนเปลี่ยนแปลงสภาพ ถาวรลิ้นห่านอย่างไร ทำให้ถาวรลิ้นห่านโตเร็วขึ้นหรือเปล่า

>>>>>>>>>>

เรื่อง : ทีมข่าว CLICK
ภาพ : ทีมภาพ CLICK